

Sygn. akt I UK 351/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 kwietnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania B. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o prawo do emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 kwietnia 2011 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 24 marca 2010 r.,

1) oddala skargę kasacyjną;

2) zasądza od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego) na rzecz adwokata K. W. tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług, przewidzianą dla tych czynności.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 24 marca 2010 r. oddalił apelację ubezpieczonej od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 7 sierpnia 2009 r., oddalającego odwołanie B. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odmawiającej prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd odwoławczy przyjął za własne ustalenia faktyczne poczynione w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, według których ubezpieczona udokumentowała łącznie 19 lat, 3 miesiące i 10 dni okresów składkowych oraz 5 lat, 9 miesięcy i 25 dni okresów nieskładkowych, w tym zaliczonych przez organ rentowy jako praca w warunkach szczególnych zostało 14 lat, 3 miesiące i 5 dni zatrudnienia w Fabryce Obuwia od 2 listopada 1981 r. do 15 września 1996 r., z którego to okresu wyłączono okresy pobierania zasiłku chorobowego w łącznym rozmiarze 7 miesięcy i 12 dni. Sporny między stronami co do możliwości uznania za pracę w warunkach szczególnych był okres pracy ubezpieczonej w Fabryce Obuwia od 19 września 1978 r. do 1 sierpnia 1979 r., w którym była ona zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy w charakterze robotnika magazynu. W magazynie tym nie przechowywano żadnych chemikaliów i barwników, bo substancje potrzebne do klejenia i natłuszczania obuwia znajdowały się na wydziałach, a nie w magazynach. W fabryce nie korzystano z barwników i chemikaliów stosowanych przy garbowaniu i wykańczaniu skór, bowiem do zakładu przychodziły skóry gotowe już do produkcji obuwia.

Sąd drugiej instancji zaakceptował też ocenę prawną Sądu Okręgowego, że ubezpieczona nie wykazała co najmniej 15 – letniego okresu pracy w warunkach szczególnych, wobec czego nie spełniła jednej z przesłanek niezbędnych po myśli art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.; dalej jako „ustawa emerytalna”) do nabycia prawa do emerytury w wieku obniżonym. Według Sądu Apelacyjnego, biorąc pod uwagę to, że ubezpieczona w spornym okresie była zatrudniona w przemyśle lekkim, pracą w warunkach szczególnych mogło być wyłącznie zatrudnienie przy produkcji spodów obuwniczych ze skóry, gumy i tworzyw sztucznych oraz klejeniu i powlekanii tkanin

obuwniczych (Wykaz A, Dział VII, pkt 12 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej jako „rozporządzenie”). Stosownie do zarządzenia Nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1987 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego, pracą w szczególnych warunkach była tylko taka praca robotnika magazynowego, która była zatrudnieniem przy barwnikach i chemikaliach przy produkcji spodów obuwniczych ze skóry, gumy i tworzyw sztucznych oraz klejeniu i powlekanii tkanin obuwniczych (Dział VII, pkt 12, ppkt 8). W okresie od 19 września 1978 r. do 1 sierpnia 1979 r. ubezpieczona wykonywała pracę związaną z produkcją spodów obuwniczych ze skóry, gumy i tworzyw sztucznych oraz klejeniem i powlekanii tkanin obuwniczych na stanowisku robotnika magazynowego, nie będąc jednak zatrudnioną przy barwnikach i chemikaliach, co wyklucza uwzględnienie spornego okresu do wymaganego stażu pracy w warunkach szczególnych.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wywiodła ubezpieczona, reprezentowana przez pełnomocnika z urzędu, zarzucając naruszenie art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 46 ust. 1 ustawy emerytalnej przez ich niezastosowanie oraz § 4 ust. 1 rozporządzenia w związku z przepisami Działu VII Wykazu A załącznika do rozporządzenia, przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię, które to uchybienia polegały na uznaniu, że praca w fabryce obuwia na stanowisku robotnika magazynu, w którym składowano sztuczne skóry do produkcji obuwia, nie stanowi pracy w warunkach szczególnych i uznaniu, że jedynie praca robotnika magazynowego zatrudnionego przy barwnikach i chemikaliach stanowi taką pracę.

Opierając skargę na takich podstawach, skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie o orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę decyzji organu rentowego odmawiającej ubezpieczonej prawa do emerytury.

Pełnomocnik reprezentujący skarżącą w postępowaniu kasacyjnym z urzędu wniosł nadto o przyznanie od Skarbu Państwa niepokrytych przez ubezpieczoną kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 32 ust. 1 w związku z art. 46 ustawy emerytalnej, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3 art. 32 ustawy, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1 ustawy emerytalnej. W myśl ust. 2 art. 32 ustawy emerytalnej, dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne i otoczenia. Natomiast stosownie do ust. 4 art. 32, wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNP 2002 nr 10, poz. 243) wskazał jako nadal stosowane „przepisy dotychczasowe” tylko niektóre przepisy rozporządzenia, wyłączając dalsze obowiązywanie tych, które zawierały upoważnienie dla ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralnych związków spółdzielczych do ustalenia wykazu stanowisk pracy w podległych im zakładach pracy. Stwierdził, że odesłanie do wykazów obejmujących świadczenie pracy w warunkach szczególnych nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. To pozwala na wniosek, że ustanowione przed dniem wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach przepisy, o których mowa w odesłaniu, to tylko przepisy rozporządzenia, a wśród nich § 2 ust. 1 stanowiący, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, § 4-8a określające wiek emerytalny i staż wymagany od pracowników wykonujących prace wyszczególnione w wykazach A i B stanowiących załącznik do rozporządzenia oraz właśnie te wykazy. Nasuwa się zatem wniosek, że upadek kompetencji do tworzenia wykazów

obejmujących stanowiska, na których świadczona jest praca w szczególnych warunkach, pozbawił mocy akty niższego rzędu, wydane na poziomie resortowym, zawierające wykazy prac w szczególnych warunkach wykonywanych w poszczególnych zakładach.

Określenie rodzajów prac lub stanowisk pracy oraz warunków, na podstawie których przysługuje prawo do emerytury w wieku niższym niż powszechny, powierzone zostało w art. 55 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) Radzie Ministrów, z czego wypływa wniosek, że upoważnienie wynikające z § 2 ust. 2 tego rozporządzenia nie stwarzało podstawy prawnej do wydawania aktów wykraczających poza regulację rozporządzenia, lecz obejmowało tylko ustalenie przez właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz centralnych związków spółdzielczych (w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych) w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach. Tylko w granicach i na podstawie rozporządzenia wymienione podmioty mogły wskazać, na których stanowiskach w podległych im zakładach pracy wykonywane są prace wyszczególnione w wykazach - załącznikach do rozporządzenia jako prace w szczególnych warunkach, nigdy zaś ustanawiać wykazy nowych stanowisk pracy jako pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Wykazy resortowe mają zatem charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający. Taki wykaz resortowy ułatwia identyfikację określonego stanowiska pracy jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach - w szczególności, jeśli w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia nie wymienia się konkretnych stanowisk, lecz operuje się pojęciem ogólnym. Innymi słowy, zarządzenia resortowe mogą mieć znaczenie jedynie w sferze dowodowej. Z faktu, że właściwy minister, kierownik urzędu centralnego, czy centralny związek spółdzielczy, w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych, ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, że dane stanowisko pracy jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, może płynąć domniemanie faktyczne, że praca na tym stanowisku w istocie wykonywana była w takich warunkach i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń

faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, LEX nr 590247).

Reasumując, dla określenia, czy praca była wykonywana przez ubezpieczonego w warunkach szczególnych podstawowe znaczenia mają wykazy zawarte w załączniku A do rozporządzenia, czyli jak wskazał Sąd Apelacyjny, biorąc pod uwagę charakter zatrudnienia ubezpieczonej w spornym okresie, pracą w szczególnych warunkach mogłaby być wyłącznie praca przy produkcji spodów obuwniczych ze skóry, gumy i tworzyw sztucznych oraz klejeniu i powlekanii tkanin obuwniczych (Dział VII, pkt 12), których to czynności bezsprzecznie nie wykonuje robotnik magazynowy, niezależnie od tego, czy w magazynie składowane są barwniki i chemikalia. Wymienienie stanowiska pracy robotnika magazynowego przy barwnikach i chemikaliach wyłącznie w akcie resortowym (zarządzeniu Nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lica 1987 r.), bez jakiegokolwiek odniesienia do stanowisk pracy wykonywanej w szczególnych warunkach ujętych w jednym z działów wykazu A - załącznika do rozporządzenia – oznacza bowiem, że prace te nie są pracami, o których mowa w art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2010 r., II UK 188/09, LEX nr 590237).

Z tych względów stanowisko Sądu odwoławczego, według którego w spornym okresie skarżąca nie wykonywała pracy w warunkach szczególnych, jest prawidłowe, a zarzuty skargi kasacyjnej należy uznać za nieusprawiedliwione.

Mając to na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).